

PLAN för fortbildningen Lev i vårt språk 4 (Livs 4)

Humak & Finlands Dövas Förbund rf
25.3.2024

BAKGRUND TILL VARFÖR FORTBILDNINGEN BEHÖVS

I statsrådets språkpolitiska program konstateras att revitaliseringen av det finlandssvenska teckenspråket skall fortsätta. Det konstateras också att *"Merparten av de teckenspråkiga barnen har hörande föräldrar. Därför föds barnet inte automatiskt i en familj där det finns kunskaper i teckenspråket som kan överföras till nästa generation eller resurser att ge barnet tillträde till språkgemenskapen."* (Språkpolitiskt program: Statsrådets principbeslut 2022, 71.)

I det kommande revitaliseringsprogrammet för finlandssvenskt teckenspråk konstateras att en enorm utmaning i dag är för familjer med hörande föräldrar till döva barn att överhuvudtaget komma i kontakt med teckenspråk. Här är den så kallade *hemundervisningen*¹ av avgörande betydelse för att familjen skall kunna lära sig finlandssvenskt teckenspråk. I den kommande funktionshinderlagen kommer rättigheten till teckenspråksundervisning att bli subjektiv. För närvarande är tjänsten anslagsbunden och försätter familjer i olika välfärdsområden i ojämlig situation. Den subjektiva rätten innebär att möjligheten att få teckenspråksundervisning kommer att förbättras. Det här ökar behovet av personer som är kompetenta att undervisa i språket.

Möjlighet till utbildning utgör en av de viktigaste principerna i ett tillgängligt och demokratiskt samhälle. Tillgång till språk är en förutsättning för att individen skall kunna ta del av den utbildning som samhället erbjuder. I det nuvarande regeringsprogrammet står det: *"Regeringen utreder hur teckenspråkiga barns ställning inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen kan stärkas."* (Regeringsprogrammet 2023, 86). För att de teckenspråkiga barnens ställning skall kunna stärkas krävs det att de redan innan småbarnspedagogiken börjar har ett språk att kommunicera med. Hemundervisningen är avgörande för att möjliggöra språklig interaktion inom familjen.

¹ "Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt att få träning för att lära sig färdigheter som behövs i ett självständigt liv, för att lära sig teckenspråk och för att använda alternativa kommunikationssätt samt för situationer med förändringar i livet. Även för familjemedlemmar och andra närstående till en person med funktionsnedsättning ska det ordnas undervisning i teckenspråk, handledning i användningen av alternativa kommunikationsmedel och träning för att stödja vid situationer med förändringar i personens liv." (RP 191/2022 kap. 4.1.3)

Det finns ingen specifik utbildning för dem som ger hemundervisning och vem som anlitas som handledare eller lärare varierar mellan olika välfärdsområden. Följden är att nivån och kvaliteten på undervisningen varierar mycket och försätter familjen i olika välfärdsområden i en ojämlik situation. Som en lösning på situationen behövs fortbildningen Livs 4. Utbildningens omfattning borde vara i samma storleksklass som Livs 2, dvs 90 studiepoäng².

Att barn får tillgång till finlandssvenskt teckenspråk är en av de mest avgörande faktorerna för att språket skall överleva. För många familjer (med hörande föräldrar) är däremot stödtecken ingången till en teckenspråkig kommunikation och därför ingår både stödtecken och finlandssvenskt teckenspråk i fortbildningen.

Fortbildningen Livs 4 är av sådan omfattning att den kräver ytterligare finansiering, dvs i tillägg till det specialunderstöd för revitalisering av finlandssvenskt teckenspråk som reserverats i statsbudgeten sedan 2020. För närvarande finns det inga riktlinjer för vad hemundervisningen förväntas innehålla. För det här ändamålet krävs vidare åtgärder (som inte ingår i den här fortbildningsplanen).

GENOM ATT ERBJUDA FORTBILDNINGEN VILL VI NÅ FÖLJANDE MÅL:

- Öka medvetenheten om det finlandssvenska teckenspråkets tillstånd och öka förståelsen för vilken roll man som handledare/lärare spelar i revitaliseringen av språket.
- Höja nivån på hemundervisningen både med tanke på finlandssvenskt teckenspråk och didaktiska och pedagogiska metoder.
- Öka antalet personer som kan undervisa i finlandssvenskt teckenspråk och stödtecken.
- Producera undervisningsmaterial som kan användas i hemundervisning och som kommer att finnas tillgängligt att fritt använda efter fortbildningens slut.
- Välfärdsområdena ska beakta utbildningen då man väljer handledare/lärare för hemundervisning. Detta trots att utbildningen inte leder till en officiell yrkesexamen.

VEM KAN DELTA I UTBILDNINGEN?

Utbildningsbakgrunden hos dem som för tillfället undervisar i finlandssvenskt teckenspråk och stödtecken varierar stort. I Bakgrund till Språkplanen för finlandssvenskt teckenspråk 2021 konstateras behovet av både fortbildning för dem som undervisar och produktion av undervisningsmaterial för hemundervisning. Livs 4-fortbildningens målgrupper är följande:

² [Livs 2 – Livs \(humak.fi\)](#)

- Personer som redan undervisar i finlandssvenskt teckenspråk och stödtecken i hemmen:
 - personer med teckenspråkstolkutbildning
 - personer med annan utbildning
- Lärare inom småbarnspedagogik och grundläggande utbildning
- Nya handledare (personer med kunskaper i svenska OCH något slag av teckenspråkskunskap - kan vara hörande, personer med hörselnedsättning eller döva personer)

VAD SKALL UTBILDNINGEN INNEHÅLLA?

Målgrupperna har väldigt varierande kunskaper. En del har större behov för språkstudier medan andra har behov av pedagogisk kunskap. Därför måste innehållet i fortbildningen vara utformat så att det täcker olika områden och studenterna kan sammanställa sitt eget innehåll baserat på vad de behöver. Utbildningens maximiomfattning är 90 studiepoäng, medan 30 studiepoäng är minimiomfattning. Att målgruppen för fortbildningen bor geografiskt utspridda i hela Svenskfinland måste beaktas när utbildningen planeras.

För att reda ut behov och önskemål för fortbildningens innehåll arrangerade Humak tillsammans med Finlands Dövas Förbund rf en workshop (19.1.24) för personer ansvariga för undervisning i finlandssvenskt teckenspråk och stödtecken. Där framkom bl.a. att man i en fortbildning önskade sig fördjupade kunskaper i finlandssvenskt teckenspråk och information om likheter och skillnader mellan finskt, finlandssvenskt och svenskt teckenspråk. Dessutom fanns det ett behov av att lära sig om distansundervisning, och olika pedagogiska verktyg. Ett av de mest återkommande önskemålen handlade om det akuta behovet av undervisningsmaterial.

Följande 4 moduler utgör stommen i utbildningen

- **Finlandssvenskt teckenspråk (30 sp)**
 - lexikonet, språkets uppbyggnad och grammatik
 - språkanvändning i praktiken och finlandssvenska teckenspråkigas sociolingvistiska situation (flerspråkig minoritet, språklig variation, språkkontakt, anpassning till språksituation, revitalisering etc.)
 - skillnader mellan finlandssvenskt, finskt och svenskt teckenspråk
 - Deaf studies (teckenspråksgemenskap, dövkultur och dövas identitet & historia)

- **Stödtecken som kommunikationsmetod (15 sp)**
 - skillnad mellan finlandssvenskt teckenspråk, tecknad svenska/tecknat tal och stödtecken
 - stödtecken: en visuell kommunikationsmetod som inkörsport till ett tecknat språk
 - skillnad mellan stödtecken från finskt teckenspråk och stödtecken från finlandssvenskt teckenspråk - hur valet av stödtecken påverkar det hotade finlandssvenska teckenspråket
- **Pedagogik och didaktik (30 sp)**
 - grundstudier i pedagogik
 - didaktik och metoder - hur man planerar och genomför undervisning
 - teori och praktik i språkundervisning
 - teori och praktik i kommunikationshandledning
 - fysiskt närvarande undervisning vs undervisning på distans på nätet (nätpedagogik)
 - undervisningsmaterial och olika pedagogiska verktyg (t.ex. programmet ELAN)
- **Undervisningsmaterial för hemundervisning (15 sp)**
 - teori och praktik i undervisningsmaterial
 - skapa nytt undervisningsmaterial som passar hemundervisningens behov
 - hur använda och anpassa det material som redan finns (sammanställa tips och idéer)
 - tekniska verktyg i undervisningen (nätplattformar, dataprogram och korpus)

VILKA SAMARBETSPARTNER BEHÖVER HUMAK?

Humak har huvudansvaret för utbildningens planering och praktiska genomförande. I de moduler där Humak saknar innehållskompetens behövs nära samarbete med andra aktörer. Det här gäller också i de fall där innehållskunskan finns hos Humak men det inte finns personal som kan undervisa på svenska och finlandssvenskt teckenspråk. Nedan listas de huvudaktörer som kunde komma i fråga som samarbetspartner för de olika modulerna:

- **Finlandssvenskt teckenspråk (30 sp)**
 - Finlands Dövas Förbund (språkrådgivning, ordboksarbete), Finlandssvenska teckenspråkiga rf., Helsingfors universitet (Nordica), Jyväskylä universitet (FSTS-korpusarbete vid Teckenspråkscentret)
- **Stödtecken som kommunikationsmetod (15 sp)**
 - Pedersöre kommun (resursenhet/förskolan Snäckan), lärarresurser från Sverige i Tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK)

- Pedagogik och didaktik (30 sp)
 - Helsingfors universitet, Pedersöre kommun (Ytteresse skola), Stockholms universitet eller annan resurs med pedagogiskt kunnande från Sverige, Åbo Akademi
- Undervisningsmaterial för hemundervisning (15 sp)
 - Finlands Dövas Förbund (SignWiki, Teckenspråkiga biblioteket), Helsingfors universitet, läromedelsproducent från Sverige med kunnande om pedagogiska hjälpmedel för teckenspråk Pedersöre kommun (Ytteresse skola), Utbildningsstyrelsen (läromaterial för mindre målgrupper), Åbo Akademi

KÄLLOR

Ett starkt och engagerat Finland. Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering 20.6.2023

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165043/Regeringsprogrammet-f%c3%b6r-statsminister-Petteri-Orpos-regering-20062023_.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Finlandssvenska teckenspråkiga rf: Språkplan 7.0 Microsoft Word - Språkplan_7.0_29102019.docx (dova.fi)

Finlandssvenska teckenspråkiga rf / Elin Westerlund 2021: Bakgrund av språkplanering för finlandssvenskt teckenspråk. Hämtad 14.3.2024 från https://www.dova.fi/wp-content/uploads/2022/03/FST_Bakgrund_sprakplan2021.pdf

Kronqvist, Antti & Tommi Jantunen 2021: Suomalaisen viittomakielen täydennyskoulutusta kehittämässä. Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 12(4). Hämtad 18.3.2024 från <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2021/suomalaisen-viittomakielen-taydennyskoulutusta-kehittamassa>

Lag om funktionshinderservice 2023. Hämtad 15.3.2024 från <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2023/20230675>

LIVS-hemsida på Humak. Hämtad 11.4.2024 från <https://livs.humak.fi/>

Regeringens proposition RP 191/2022 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om funktionshinderservice och till vissa lagar som har samband med den https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Sidor/RP_191+2022.aspx

Revitaliseringsprogram för finlandssvenskt teckenspråk. (Under arbete)

Riksdagen 2022: Regeringens proposition RP 191/2022 rd. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om funktionshinderservice och till vissa lagar som har samband med den. Hämtad 19.3.2024 från https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Sidor/RP_191+2022.aspx

Språkpolitiskt program: Statsrådets principbeslut (2022) <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164218>